

PAPER DETAILS

TITLE: MEHMED RIF'AT EFENDI'NIN RISÂLE-I TÂC-I KADIRIYYE'Sİ

AUTHORS: Mehmet Sait MERMUTLU

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/116049>

MEHMED RİF'AT EFENDİ'NİN RİSÂLE-İ TÂC-I KÂDİRİYYE'Sİ

Mehmet Sait MERMUTLU¹

ÖZ

Dervişlere has kıyafetlerden olan tâç, şeyhler tarafından her tarikatın mensuplarına kendine mahsus merasimle giydirilirdi. Tıpkı hırka gibi, maksat iyi huyların müride intikali idi. Muhtelif terklerden yapılan taçlar aynı zamanda muhtelif renk ve şekillerde amamelerle sarılırdı. Makalemize konu olan Mehmed Rif'at Efendi'nin risâlesi de **Kâdirî** taçlarını konu almakta olup tâçların ortaya çıkışı ve çeşitleri hakkında bilgiler içermektedir. Hemen hemen bütün tâcnâmelerin ortak konusunu oluşturan mevzular söz konusu risâlede de işlenmiştir. Müellif, Hakikat âleminde tâcın ilk önce kimlerin kullandığını, terklerinin sayısı ve çuha renkleri hakkında bilgiler verdikten sonra herbir terkin farklı bir şeye işaret edip değişik tarikatlarda kullanımlarını anlatır. Bunun yanında pul veya gül² tabir olunan tarikat mührü hakkında da bilgi verilirken, mühürlerin çeşitlerinden ve onların neye işaret ettiklerinden söz etmiştir.³

Yaptığımız araştırmalarda müellif hakkında maalesef yeterince bilgiye ulaşamadık. Ancak gerek yazdığı gerek istinsah ettiği ya da tercemesini yaptığı pek çok eseri kütüphanelerde bulunan Mehmed Rif'at Efendi bir hizmet adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın sonunda mukayese ettiğimiz iki nüshanın tam metni verilmiştir.

MEHMED RIFAT EFFENDİ'S TREATISE ABOUT *TÂJ-I KADİRİYYE* (*Dignity Tāj*)

ABSTRACT

The *Tāj* was a part of unique attire of Dervish and it was put on to the followers of each sect by the sheikh with a special ceremony. Same as the dervish's cloak, the purpose

¹ Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, msaitmermutlu@hotmail.com

²Bak. Pakalın, *a.g.e.*, C.1, s. 683; ayrıca bak. “Gül, Kâdiri tabirlerindendir. Kâdiri tarikatı alameti olarak arakiyyenin tepesine çuhadan dairevî parçanın adıdır. Yeni intisap eden dervişe ilk önce bu arakiye giydirilirdi. Çeşitli isimleri vardır. Genellikle bir daire on sekize ayrılarak altışar altışar iplikte birbirlerine birleştirilerek dikilir”(Cemal Kurnaz, “*Gül*”, DİA, C.14, İstanbul 1996, ss.219-222'ten naklen)

³ Mehmet Rif'at, *Risâle-i Tâciyyetü'l- Kâdiriyye*, Galata Mevlevîhanesi Müzesi Kütüphanesi, nr. 27/1, vr. 32b-39a

was the transition of the good morals to its followers. The *Tāj* was made of various *terks* and also wrapped with turbans (*amamah*) in different colors and shapes. This article is based on treatise of Mehmed Rifat Effendi which provides information about *Kādirî Tājs*, their first occurrence and types. The mutual subjects of almost all the *Tājnāmes* were included in this treatise. The author gives information about who used the *Taj* first in the World of Truth, number of *terks* and colour of their baize and then tells that every *terk* indicates different matter and provide information about their usage in different sects. Furthermore, the information was given about the sect seals, which is also called stamp or rose, and their types and indications.

Unfortunately, we could not reach enough information about the author during our research. However, Mehmed Rifat Effendi appears as a duty man who wrote, copied or translated many treatises which can be found in the libraries. In the end of our study, we present the full texts of the two different transcripts which we compared.

GİRİŞ

H.VI/XII. yüzyıldan sonra tarikatların oluşması ve yaygınlaşması ile birçok konu tekke kültürünün bir parçası hâline geldi. Dervişlere has mekânlar, kıyafetler, tavırlar ifade tarzları ortaya çıktı. Kıyafetle ilgili iki terim adeta bu hayatla özdeşleşti: Taç ve hırka. Sembolik manaları üzerinde durulan bu konuda müstakil eserler kaleme alınmıştır⁴. Sûfiler “tarikatın şeriatı” denilen âdâb ve erkâna dair kaleme aldıkları “hurde-i tarîk”, “mi‘yâr-ı tarîk” ve “tarîkatnâme” türü eserlerde, tarikat fiilleri ve mükellefiyatı hakkında bilgiler verdikleri gibi, bu fiillerin tatbikinde kullanılan kisve, alet ve edevat ile bunların sembolik hususiyetlerine dair bilgilendirmede bulunmak için müstakil bölümler de açmışlardır. Bu yazı türünün yanı sıra sadece sûfî kisvesine mahsus olmak üzere kisvelerin zâhirî keyfiyeti ve bâtınî-remzî sırları hakkında müstakil bir telif türü de ortaya konmuştur. Kadim dönemde giyim kuşam açısından sosyal bir grubu diğerlerinden ayıran en mümeyyiz zâhirî gösterge genelde “tâc” terimiyle karşılanan başlık cinsi olduğu için, özellikle Osmanlı mutasavvıfları bu teliflerine “tâcnâme” veya “risâle-i tâc” gibi isimler vermişlerdir (Abdullah Salâhaddîn-i Uşşakî’nin-Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi; Müstakimzâde’nin-Risâle-i Tâciyye’si; Şeyh Mahmud b. Nefes eş-Şabânî’nin-Risâle-i Tâciyye fî tarîküs-s-sufiyyeti’s-sâfiyyeti’l-Mustafaviyye vb.). Tâcnâmelerde sadece derviş tacı ve kısımları

⁴Mustafa Kara, *Gül Risalesi*, UÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, V/5 [1993], Bursa 1995, s. 11-23

değil, hırka, haydarî, destegül, tennûre, kemer, ridâ, mengüş, tığbende, nefir (sûr), keşkül, cilbend, sofra, teslim taşı, habbe, palheng, taşlı toka, kanberriye, asâ, teber, nize, kamarçin, pabuç, seccade, post gibi derviş çeyizini oluşturan bütün giysi ve aletlerle ilgili unsurlara yer verilir.⁵

Taç, şeyhin veya sülûkta belli bir mertebeye ulaşmış dervişin tarikat kıyafeti olarak kullandığı, tarikatına göre farklı şekil ve renklere sahip, yün ya da pamuklu çuhadan mâmul serpuş, külâh, fâhir, kalensüve, kavuk, börk, sikke ve takke türünden başlıkların ortak adıdır.⁶ Tâç, şeyhler tarafından her tarikatın mensuplarına kendine mahsus merasimle giydirilirdi. Belli bir zamandan sonra fark edilmek amacıyla amameli taç giydirilerek taç giymek adet haline gelmiştir. Bazı tarikatlarda taç hırka ile birlikte giydirilirdi. Şeyhin, müridin arkasına bir hırka ya da başka bir şey giydirmekten ve başına bir taç, yahut bir sarık sardırmaktan maksadı ona bütün iyi huyları giydirmektir. Bazı şeylere delalet olmak üzere taca bir, iki, üç, beş, on iki, yirmi sekiz vb. terk yapmışlardır. Tacın muhtelif şekilleri olduğu gibi sarılan amamelerin de renk ve şekilleri vardı. Beyaz, siyah, kırmızı renkte sarıklar vardı. Birkaç türlü taci olan tarikatlar da vardı.⁷

Osmanlı tâcnâmelerini muhteva olarak üç kısma ayırmak mümkündür. Birinci gruptaki tâcnâme müellifleri eserlerinde tüm tarikatların kisvelerini ele alırken; ikinci gruptaki müellifler sadece kendi tarikat kıyafetlerine ve bunların sembolizmine yer vermişlerdir. Üçüncü gruptaki risâleler ise tarikat tâcının sadece bir unsuruna yoğunlaşır.⁸

Semih Ceylan'ın kategorik tanımına uygun düşecek - müelliflerin sadece kendi tarikat kıyafetleri ve sembollerine yer vermeleri - ikinci grup müellifleri içinde kabul edebileceğimiz ve Kâdirîlik hakkında çok sayıda eser telif, tercüme veya istinsâh etmiş olan Mehmed Rif'at Efendi'nin makalemize konu olan “**Risâle-i Tâciyyetü'l-Kâdiriyye**”sinde (**Galata Mevlevîhanesi Müzesi Kütüphanesi'nde nr. 27/1**'de vr. 32-39 ve **Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nr. 3262**, vr. 16b-25b) ; Hakikatte Peygamber'e semâdan nazil olup tarikatlarda örnek olan tâc-ı şerif ve hırka-ı latifin, ağırlıklı rivayet olarak altı ya da on iki terk olduğunu, bununla birlikte, terklerinin sayısı bakımından muhtelif rivayetlerin bulunduğunu da ifade eder. Altı terkin altı cihete, yedi terk tâcın seb'a-ı seyyareye, sekiz terk tâcın sekiz cennete ve on iki terkin de on iki imama işaret olduğunu ve

⁵Semih Ceyhan, *Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi*, İslâm Araştırmaları Dergisi, İstanbul 2011. ss.113-172

⁶Ceyhan, a. g. m., s. 118

⁷Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.3, İstanbul 1993, s. 371-372

⁸Ceyhan, a. g. m., s. 116

tâçların terklere göre icâdına, işaretlerine ve çuha renklerine değindikten sonra Kâdirî Tâcî'nin da çuhasının üç renk (beyaz, hazanî ve neftî) olduğunu ifade eder. Eserde yine taç kelimesinin üç harfinin her birinin bir nesneye işareti konu edilir. Pul veya gül olarak adlandırılan tarikat mührü hakkında da bilgi verilirken, çeşitli mühürlere ve işaret ettiklerinden söz eder. Mesela bunlardan bazılarının beyaz üzerine yeşil veya yeşil üzerine beyaz birbiri içinde üç halka olduklarını, halkaların birinin Hazret-i Şeyh'in kutbiyetine ve birinin gavsîyetine diğerinin de ferdiyetine işaret ettiğini söylerken başka bir Kâdirî Mührü ise birbirinden küçük üç pul olarak sıralanır.⁹

Ayşe Hâtun Dergâhı¹⁰ postnişinlerinden Ahmed Şemseddin Efendi¹¹ tarafından 1302/1884 yılında istinsâh edilmiş olan nüsha ile istinsah tarihi ve müstensihî belli olmayan, ancak birinci nüshaya göre daha ayrıntılı olarak kaleme alınmış ikinci nüshayı karşılaştırarak farklılıkları gösterdiğimiz çalışmamızda farklı nüshaları, **kalin** yazı stiliyle ilk nüshadaki metni (Galata Mev. Müz. Ktp.), *italik* yazı stiliyle ikinci nüshadaki metni (Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Ef.) ve normal yazım stiliyle iki nüshada da aynı olan metni göstermeyi uygun gördük.

MEHMED RİF'AT EFENDİ'NİN HAYATI

Rif'at b. Mustafa Râşid er-Rûmî hakkında mevcut kaynaklar çok da yeterli bir bilgi vermezler bize. Herhangi bir tarih verilmeden, İstanbul'da dünyaya geldiği¹² ve Ahmed Muhtar Efendi (r. 27 Şâban 1298/25 Temmuz 1881) ile Ayşe Sıddıka Bacı'nın (r. 1 Zilhicce 1329/24 Kasım 1911) oğlu olduğu¹³ ifade edilen müellif için, Mehmet Süreyya (ö.1327/1909) *Sicill-i Osmânî*'de "âlim ve muhaddis" diye zikreder ve yaptığı memuriyet hizmetlerinden bahsederken şu notu bize iletir: 1243'te (1827) vazifesinden azledilerek Gelibolu'ya sürülmüş tekrar İstanbul'a dönmüş bilâhare 1248'de (1832-33) Ceride Başkâtibi ve Maliye Mümeyyizi, 1259'da (1843) Sergi Muhasebeciliği ve son vazifesi de 1262'de (1846) Mâlikâne Kalemi Muhasebeciliği olmuştur.¹⁴

⁹ Mehmet Rifat, *a.g.e.* aynı yer.

¹⁰ Dergah hakkında bk. Bilgin Turnalı-Esin Yücel, *İstanbuldaki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma*, İstanbul 1981, s.143-144; <http://mustafaesmihi.net/mustafaahi/tekkeler/aysehatuntekkesi.html> (17.02.2013)

¹¹ Bu zatla ilgili bilgi için, <http://mustafaesmihi.net/mustafaahi/tekkeler/aysehatuntekkesi.html> (17.02.2013)

¹² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî* (haz. Nuri Akbayan), İstanbul Tarih Vakfı Yay., C.5, 1996, 1394; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifin, Esmâu'l-müellifin ve asârü'l-musannifin* (nşr. Kilisli Muallim Rifat-İbnülemin Mahmud Kemal) Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., C.1, 1951, s.187; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul C. 1, trz., ss.177-78

¹³ <http://mustafaesmihi.net/mustafaahi/tekkeler/mehmedrifat.html> (10.11.2013)

¹⁴ Mehmed Süreyya, *a.g.e.*

Bağdatlı İsmail Paşa (ö.1338/1920) ise *Hediyyetü'l-Ârifîn*'de hadis ilmindeki üstünlüğü ve eserleriyle ilgili bilgiler verirken, Bursalı Mehmed Tahir (ö.1344/1925), Rif'at Efendi'yi âlim şeyhlerden sayarak diğerlerine göre daha ayrıntılı bir şekilde kaleme almış; Hadis ve tasavvuf ile tarihin hâl tercemeleri şubesinde ihtisas sahibi olduğunu söylemiştir.¹⁵ Hafız olduğu anlaşılan müellifimiz için, kaynaklarda “Mehmed Rif'at el-Kâdirî el-Eşrefî”, “Hafız Ahmed Rif'at”, “Rif'at”, “Mehmed Rif'at” ve “Rif'at el-Eşrefî” gibi muhtelif isimler zikredilmiştir.

Adalet Çakır, yaptığı bir çalışmada¹⁶ Rif'at Efendi'nin hayatıyla ilgili bilgi verirken şunları kaydeder: “Müşterek olarak ortaya konulan “âlim” nitelemesi, onun iyi bir eğitim gördüğünü-Arapça ve Farsça'ya vakıf olduğunu- açıklar. İmparatorluğun son yüzyılında yaşamış müellifin, II. Mahmud (1808-1839) ve I. Abdulhamid (1839-1861) dönemlerinde yaşadığı anlaşılmaktadır. *Sicill-i Osmânî*'deki bilgilere göre Osmanlı maliye teşkilatının önemli kalemlerinde görev almış, Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye şubesine intisaplı olan Rif'at Efendi'nin kendi şeyh veya şeyhleri hakkında fikrimiz yoktur. Müellifin vefat tarihini Mehmed Süreyya 1. Rebiülevvel 1269 (13 Aralık 1852) olarak verirken, Bağdatlı İsmail Paşa ve Mehmed Tahir sadece (1269/1852) tarihini zikrederler. Mezar taşındaki tarih ise 12 Rebiülevvel 1269'dur (24 Aralık 1852). Kabri Hekimoğlu Ali Paşa Camii avlusundadır.”¹⁷ Ancak bir başka bilgede, Mehmed Rif'at Efendi'nin 10 Ramazan 1317/12 Ocak (1900) günü İstanbul'da vefat ettiğini ve Kabakulak Hazîresi'ne defnedilip, hazîredeki 9 numaralı mezar taşının ona ait olduğu ifade edilmektedir.¹⁸

ESERLERİ

Kâdiriyye'nin Resmîyye kolu mensuplarıyla yakın ilişkide olduğu ve çok sayıda eser telif, tercüme veya istinsâh etmiş olduğu anlaşılan Rif'at Efendi'nin makalemize konu olan risâlesinden başka pek çok eserinin olduğunu,¹⁹ ancak makalemizin hacmini zorlayacağını düşünerek önemli bir kaçını vermediği uygun gördük:

¹⁵ Bağdatlı İsmail Paşa, *a.g.e.*, C.I , 187; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, C.I , s.177

¹⁶ Adalet Çakır, Mehmet Rif'at Efendi'nin *Nefhatu'r-Riyâzi'l-Âliyesi*'nde Abdulkadir Geylanî ve Kâdirîlik-I, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)Yay., 2012

¹⁷ Çakır, *a.g.e.*, s.23 (Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifîn*,C. 1, s.187; Bursalı Mehmed Tahir, *a.g.e.*, C.I, s.177; Mehmed Süreyya, *a.g.e.*, C.5, 1394'ten naklen)

¹⁸ <http://mustafaesmihi.net/mustafaahi/tekkeler/mehmedrifat.html> (10.11.2013)

¹⁹ Eserleri hakkında bk. Çakır, *age*, ss. 24-36;

<http://mustafaesmihi.net/mustafaahi/tekkeler/mehmedrifat.html> (10.11.2013)

1. *Nefhatü'r riyâzi'l âliye fî beyâni tarîkati'l Kâdiriyye* (Millet Ktp., Ali Emirî Efendi, Şer'iyye, nr. 1127)
2. *Tercüme-i Risâle-i Esmâü's- Sülûki'l-Kâdiriyye* (Süleymaniye Ktp.,Hacı Mahmud Efendi, nr. 3263)
4. *Risâle-i Sülûk-i Kâdiriyye-i Eşrefiyye* (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3263, vr. 26a-29b)
5. *Abdülhak Dehlevî'nin Cezzâbü'l-Kulûb tercümesi* (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3263, vr. 43a-62b)
6. *Tercüme-i Risâletü tuhfeti'd-devhateyn fî beyâni ittihâdi't tarîkayn* (Süleymaniye Ktp.,Hacı Mahmud Efendi, nr. 3263, vr. 63b-76a)
7. *Tercüme-i Risâle-i Ebû Saîd-i Ebi'l-Hayr* (Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., nr. 4, vr. 3a-15a)
8. *Tercüme-i Risâle-i Kutbü'l-Ârifîn eş-Şeyh es-Seyyid Sâfi-i Sâdık* (Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., nr. 4, vr. 15a-20b)

RİSÂLE-İ TÂCİYYETÜ'L -KÂDİRİYYE (RİSÂLE-İ TÂCİYYE)

Hamd u senâ-yı bi-hadd ol âferînende-i ins [ü] cân ve nighdârende-i kevn [ü] mekân tenezzehet zâtuhu 'ani's-şebîh-i ve'n-noksan hazretine mahsusdur ki vahdet-i zât-ı ecellü'l a'lâsında münderric olan kemâlât-ı ilâhiyyesin hakikat-ı Muhammediyye sebebiyle 'âlem-i gaybu'l-gaybden vücuda getürdi. Ve salatu ve selâm-i lâ yu'add ebu'l ervâh olan ser-tâcu'l-enbiyâya olsun ki on sekiz bin 'âlem anın hürmetine halk olundu. Ve âl u ashab-ı kirâmı üzerlerine olsun ki anlar da Hazret-i Hakk'a sâlik olanlara delîl ü rehber oldu. Emma ba'd tarîkat-ı 'aliyye-i Kâdiriyye'den feyz-i ahz eden ba'zı meşâyih-i **kâmilin** 'alâ tarîki'l-ictihâd herbir gûna tâc telbîs etmeleriyle herbiri kimin îcâd ve ihtira'ı olduğu ma'lum olmak için bu kalîlu'l- bidâ'a ve kesîru'l-idâ'a bende-i ehl-i 'ilm-i ma'rifet Muhammed Rif'at işbu risâlenin tahlîl ü tastîrine mübâşeret eyleyüb be-'inâyeti'l-Meliki'l-Mennân az zamanda itmâmı müyesser ve mukadder olmakla Risâle-i Tâciyye deyü nâm nihâde olundu. Mutâla'aya râğbet iden ihvân muttali' olduğu ba'zı hefevât u seketâtımızı kalem-i kerem-tev'emleriyle islâh ve hatâ ve zelevi setr-i safh buyurub du'âi hayr ile yâd ideler. Pîrimiz Kutbu'l-Ârifîn eş-Şeyh Eşref-zâde 'Abdullah Rûmî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri buyururlar ki: tâc giymek ve risâle çıkarmak sünnet-i seniyye-i Hazret-i Peygamberî'den [dir]. Zirâ Hazret-i Fahr-i 'Âlem (s.a.v.) Efendimiz'e ümmetleri için semâdan nûrdan tâc-ı

şerîf ve hırka-ı latîf nâzil olmuştur. Anlar dahi ‘âlem-i bakâya teşrif buyurmazdan mukaddem Cenâb-ı Hazret-i ‘Alî r.a. ve kerremallahu veche Efendimiz’e ihâle buyurmuşlardır. Lakin **semâdan** nüzul iden tâc-ı şerîfin terki kaç ‘aded olduğunun sırrına hakîkatı üzre **hiçbir** kimesne muttali‘ olmamıştır. Ekser rivâyet olunan altı yahud oniki terkdir. Ve tâc-ı şerîfin tepesinde olan düğme-i şerîf için Şeyh-i Ekber Muhyi’d-dîn ‘Arâbî kuddise sırruhu’s-sâmî Hazretleri buyururlar ki ol vakt ki server-i kâinât ve mafhâr-i mevcûdât ‘aleyhi efdâlî’s-salâvat ve ekmelü’t-tahayâ (*tahîyyât*) **Efendimiz sultanımız** hazretleri şevke gelüb mübârek ser-i (*vâlâlerinden*) **şahânelerinden** ‘amâme-i **hümâyünleri** (*şerîfleri*) zemine fütâde oldu. Ashab-ı Kirâm hazerâtından biri der-‘akab alub kemâl-ı adâb ve ta‘zîm ile hak-i pâ-yı tutiyâ-yi samî Hazret-i risâlet-penâhîlerine takdime ruhsatyâb oldukda huzûr-i lami‘u’n-nur **Hazret-i risâlet penâhîlerinde** (*mekârim-i mevfûr*) bulunan ashâb-ı zî-şân **hazarâtlarına** ‘inâyet ve ihsân buyurmağın ol destâr-ı **sa‘âdet** (*şerîf*) dörtyüz pâre olub her birerleri bir pâresin ahzbirdir dilşâd u (*handân*) **be-kâm** ve bâki kalan sekiz pâresi gâyb olmağla ashab-ı kirâm cümlesi mütehayyir ve hayrân oldular. Ol dem peyk-i Celîl **olan** Hazret-i Cibrîl-i **Emîn** a.s. huzur-i Hazret-i Fahr-i Kâinât’a gelüb “ol gâib olan sekiz pâre(yi) **emr-i Hazret-i Hakk’la** biz aldık yedisini heft âsmâne ve birin bâb-ı ‘arşu’r-Rahmân’a **ta‘vîz eyledik asdık**” deyü ‘arz ve **ifâde** buyurdular. Ba‘dehu ol şâh-ı serîr-i Levlâk vâkıf-ı sırr-ı ma ‘arefnâk sultân-ı kişver-i risâlet ve hakân-ı mihr-i cihân **fahr-i** (*tashîr-i*) nübüvvet mi‘râc-ı **şerîfe** (*a*) da‘vet buyuruldukda **Cenâb-ı Cibrîl-i Emîn a.s.** (*salatul lahi ve selâm*) Hazretleri’nin haber verdikleri üzre ol destâr-ı hümâyunun herbir pâresin bir bâbda görüb ba‘de’t-teşrîf ashab-ı kirâmına haber verdiler. Ve ashâb-ı kirâm ahz buyurdıkları destâr pârelerin ne vechle hıfz idelim deyü hak-pây-ı (*Hazret-i*) Risâlet-penâhîlerinden istîzân buyurduklarında **herkes ‘amâmeleri** (*tâcları*) tepelerine vaz‘ı hususunda emr ü fermân-ı mu‘cizet-**nübüvvetleri** (*‘unvânları*) şeref-efzâ-yı (*sahifei vürûd*) **sudur** itmekle **‘amâmeleri** (*tâc-ı şerîfleri*) tepelerine düğme **eylediler** (*itdiler*). Tâc-ı şerîf tepesinde olan düğme-i şerîfin vaz‘ına sebep bu oldu. Düğme, gönle ve gönül kubbe-i İlâhiyye’ye işaretdir. Pîrimiz Kutbu’l-‘Ârifin es-Seyyid eş-şeyh ‘Abdu’llah bin **Muhammed** el-Mısrî el-Kâdirî el-İznîkî kuddise sırruhu’s sâmî Hazretleri Tarîkat-nâme’lerinde buyururlar ki; tâc lafzı üç harfdir ve herbiri bir nesneye işaretdir. “Ta”: tamamlığa, “Elif”: doğruluğa, “Cim”: cemâle işaretdir. Tac giyen gerekdir ki doğru ola ve yolunda tamam ola. Halîmu’n-nefs ola Behcetü’l-Esrâr ve Ma‘de nü’l-Envâr ve Kelâidü’l-Cevâhir nâm kitaplarında nakl olunur ki pîr ve dest-gîrimiz ve yâver-i zahîrimiz **el-Kutbu’r-Rabbânî** ve’l-

Gavsı's-samedânî ve'l heykelu'n nurânî ve şemsu'l-hakikatü'l-hakkânî sultanu'l-evliyâ es-seyyid eş-şeyh ebu Sâlih **Muhammed Fahu'd-dîn** (*Muhyiddîn*) 'Abdu'l-Kâdir el-Geylânî kuddise sırruhu'l 'âlî Hazretleri 'amâme-i şerîf telebbüs buyururlar imiş. Lakin mahdûm-i mükerrerleri muktedâ-yı ehl-i tarîkat ve pîşvâ-yı ashâb-ı hakikat kutb-ı dâire-i âfâk es-Seyyid eş-Şeyh 'Abdu'r-Rezzâk kaddese sırrahu'l-Hallâk Hazretleri tâc-ı şerîf telebbüs buyurmuşlar(*dır*). Velakin ba'zı kimesneler oniki ve ba'zıları altı terk dirler. **Ekser söylenen** (*kavl-i esahh*) oniki terkdir. Sonra(*dan*) ekser meşâyih-i Kâdiriyye (*tâc*) telebbüs buyurmuşlar dahi oniki terk tâc devâzde imâma işaretdir. (*Vasatında üç pul olmak üzere*) **Ve** altı terk tâc-ı şerîf **Şâm-ı Şerîf'de** (*Dimeşk-i Şâm'da*) Bayezidiyye'de seccâde-nişîn-i irşâd olan Kutbu'r-Rabbânî Gavsı's-samedânî **makbul-i subhânî** (*Bâzu'l-eşhebu'n-nurânî*) hâtimu'l-velâyet eş-Şeyh 'Abdu'l-Kâdir el-Geylânî kuddise sırruhu **ve a'lâ zikruhu** (*es-sâmî*) Hazretleri'nin hafîdi Kutbu'l-'Ârifin eş-Şeyh Ahmed el-Kebîr kuddise sırruhu'l-'azîz Hazretleri telebbüs buyurmuşlar. Hatta Kutbu'l-'Ârifin eş-Şeyh (*ebû*) Hâmid Musa el-Kayserî (*el-ma'rûf bi-Aksarâyî*) şeyh-i müşârun ileyh Hazretleri'nin kırk yıl hizmet-i 'aliyyelerinde olub anlardan tâc u hırka geyüb ba'dehu Kutbu'l-'Ârifin eş-Şeyh 'Ali Erdebilî'ye varmışdır. Şeyh-i müşârun ileyh Hazretleri 'azîz-i merkum için bir meclis-i has tertîb edüb ve hitâmında üç gün hücre-i halvetlerine koyub ta'yîn-i hilâfet buyurduklarında mukeddema ilbâs olunan tâc-ı şerîf ile iktifâ olunmuş olduğu 'Umdetu'l-'ârifin zubdetu'l kâmilîn es-Seyyid eş-şeyh el-Hâc Bayram Velî kuddise sırruhu 'âlî Hazretleri'ne ta'yîn-i hilâfet buyurduklarında tâc-ı Kâdirî ilbas buyurmuşlar **idi**. El-hâletuh hazihi **tâc-ı** Bayramiyye'nin altı terk olmasına sebep oldur amma **tâc** mezkûrun terklerinin dilimi (*leri*) ma'lûm olmadığından dikkat olunmadıkça fehm olunmaz.

Dahi altı terk tâc şeş cihete işaretdir. Ve meşâyih-i mutekaddimin zamanında ekser tâc-ı şerîfleri sûfdan dikerler imiş ve tâc-ı Kâdirîyye'nin çukası üç renge tahsis ol (*un*) muşdur. Beyaz, hazanî, neftî. Ve tarîkat-ı Sa'diyye meşâyihinin altı ve yedi ve sekiz ve oniki terk-i tâc giymelerine sebep tarik-i mezbûrun pîri olan gülzâr-ı sa'âdetin verd-i ferdi eş-Şeyh Muhammed Sa'düddîn el-Cibâvî kuddise sırruhu (*'s-sâmî*) Hazretleri'nin bir vasıtada hırka nisbeti **es-Seyyid** eş-şeyh 'Abdu'l-Kâdir el-Geylânî kuddise sırruhu'l-'âli (*'s-sâmî*) Hazretleri'ne vardığından meşâyih-i tarîk-i Kâdirîyye'ye teba'iiyeten olmalı yoksa pirleri şeyh-i müşârun ileyh Hazretleri zamane şerîflerinde 'amâme-i şerîf (*i*) telebbüs buyurmuşlar ve **tarikatlardan** (*tariklerinden*) müctehid dahi (*zuhur*) itmemiş (*ve küçük tepeli tâc-ı telebbüslerine sebep tarikat-ı Mısri'ye taklîd olmalı zirâ tarikat-ı Kâdiriyye'ye münâsebeti*

vardır. Tarihinde Mısırî Efendi Hazretleri'nin dördüncü dâireye kadar seyr-i sülûkü tarikat-ı Kâdiriyye'dendir deyü nakl ider. Hazreti Şeyh Mısırî kudduse sırruhu's-sâmî kendi âsârında buyurur ki dördüncü dâireye değin seyr-i sülûküm tarikat-ı Kâdiriyye'den idi. Şeyhim buyurdular ki oğlum sizin tekmîl seyr-i sülûkta nasibiniz Elmalı'da seccâde-nişîn-i irşâd olan Şeyh Sinân Ümmî Hazretleri'ndendir. Sizi ana bahş itdik varın ana gidin, emirleri üzre vardık 'aziz müşârun ileyhin ahz-i izn-i icâzet ve hilâfete nâil olduk. İlbâs-ı tâc-ı hilâfet buyurduklarında dâl-ı tâcın üzerine ser-i sa'âdetlerinde bulunan mühr-i Kâdiri'yi vaz' ve tâcın üzerin setr.....ruhsat buyurdular. Müstakim-zâde Efendi Tâciyye'sinde Şeyh Edirnevî Muhammed Efendi, Şeyh Mısırî Efendi'ye üç gül hediye yollayub Şeyh-i Müşârun ileyh dahi birini kendi tâc-ı şerîfinin ve ikisin dahi Halîfelerinin tâc-ı şerîflerinin tepelerine vaz' itdi" deyü tahrîr itmiş ise de tahkiklerinde hata vâki' olmuş. Ve tarikat-ı Sa'diyye de sûfdan tâc giydikleri meşâyih-i mütekaddîmin hazerâtına ittibâ'an olması enseb görülür (Lakin beyaz çukadan on iki terk-i tâc-ı şerîf ekser meşâyih-i Sa'diyye selef telebbüs buyurmuşlar. Dahi yeşil çukadan düğmeli on iki terk-i tâc-ı şerîf Kutbu Aktâb-ı Cihân eş-Şeyh Emîr Sultan kuddise sırruhu'l Mennân Hazretleri.....çukadan düğmeli terk-i tâc-ı şerîf tarikat-ı Bedeviyye meşâyih-i telebbüs buyurmuşlar dahi on iki terk düğmeli beyâz tâc-ı şerîf nûr-i tevhidin şu'â 'i Ebu'l-'alemeyn Şeyhu'l- Ekber eş-Şeyhu's-Seyyid Ahmed er- Rifâ'î kuddise sırruhu's-sâmî mahdum-i mükerremeleri Şeyh 'Âlî-şân Hazretleri ihtira' buyurmuşlardır). Dahi yedi terk olmak üzre kenarında bir halka olub tepesinde düğme olmayarak 'abâdan bülend tâc mâlik kimyâ feyz-i İlâhî ve sâhib-i 'ilm ü 'irfân-ı nâ-mütenâhî es-Seyyid eş-Şeyh 'Abdullah Eşref bin Muhammed el-Mısırî el-Kâdirî el-İznîkî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri'nin ihtira'ıdır. Nakl olunur ki Şeyh-i Müşârun ileyh Hazretleri Kutbu'l-'Ârifin Gavsul-Vâsılîn eş-Şeyh Emîr el-Buhârî el-Ma'rûf bi-Emîr Sultan kaddese sırrehu'l-Mennân Hazretleri hizmetlerine vâsıl oldukda 'azîz Hazretleri tecdîd-i vüdu' iderler imiş. Ve mübârek kollarından dökülen âbdest suyu altun olub aktığını müşâhede buyurub "sultanım sikkeli altun olacağına imânım var" dedikde " kuzu, sâhib-i sikke olacağını mı bize bildirirsin" deyüb Eşrefzâde Hazretleri'nin tarikat-ı 'aliye-i Kâdiriyye'de sâhib-i ictihâd olacakların keşf idüb haber vermişler. Dahi yedi terk tâc seb'a-i seyyareye işaretdir. Ve tâc-ı Eşrefiyye'den ma'ada düğmesiz tâc yokdur. Sekiz terk ve meyânında düğme olmak üzere çukadan tâc-ı şerîf Tophâne-i 'Âmire'de âsitânesi olan Kutbu'l-'Ârifin zuhru'l vâsılîn es-Seyyid eş-Şeyh İsmâ'il er-Rûmî kuddise sırruhu's sâmi Hazretleri'nin icâd ve ihtira'ıdır ve vasatına üç halka mühür vaz'ı için ba'zıları sonradan ihdâsırdır dimişler ve ba'zıları

(kimesneler) sonradan ihdâs olunan mühür ol **güldür** (*değildir*) **ki** mühür-i Süleymânî şeklindeki dervişân-ı Kâdirî'ye mahsus olan mühürdür **dirler**. Esah olan mühür olmamak gibi anlaşıl (*ıyor*) dı. Ve tâc-ı **mezkûrun** (*mezbûrun*) çukasını iki renge tahsis buyurmuşlar. **Biri** hazânî ve **biri** neftî. Ve ba'zıları hazânî renk şeyhe ve neftî renk halifeye mahsusdur dimişler. **Dahi** sekiz terk tâc, sekiz cennete işaretdir; (*Dahî*) Yedi terk tepesinde düğme olmak üzere beyaz tâc mihr-i sipihr-i dîn-i güzîn ve 'umdetu'l-meşâyihî'l-kâmilîn (*eş-Şeyh Sadrüddîn Konevî Hazretleri'nin ekber-i hulefâsından Kutbu'l-ârifin Sa'du'dîn Fergânî Kuddise sırruhu's sâmi Hazretleri'nin icadıdır*) **Eş-Şeyh Ali Simâtî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretlerinin ihtirâ'ıdır. Eş-Şeyh Müstakim-zâde Efendi Hazretleri Risâle-i Tâciye'lerinde nakl buyururlar ki** (*Kutbu'l-ârifin*) eş-Şeyh 'Osmân Karadâğî (*kuddise sırruhu*) Hazretleri 'Ali es-Simâtî Hazretleri'nden mufâreket (**in**) den sonra eş-Şeyh İsmâ'îl er-Rûmî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri'nin hizmetlerine vâsıl olub ta'yîn-i hilâfet buyurduklarında Simâtî tâcını çıkarmağı revâ görmeyüb yine anı tekbîrleyüb ilbâs buyurmuşlar. Çukadan olmak üzere tâc-ı Eşrefî iklîm-i velâyetin kutb-i zî-şân (*ı*) ve sipihr-i sa'âdetin hurşîd-i dirahşânı eş-şeyh Muhammed Efendi el-ma'rûf bi-eşref-i's-sânî kaddese sırrehu'l-Hâdî (*sâmî*) Hazretleri'nin mahdum-i mes'udu ve **Kâdirî-hâne'de defîn-i hâk-ı 'ıtır-nâk olan** eş-Şeyh 'İzzedin el-Kâdirî **kuddise sırruhu'l-'azîz** Hazretleri'nin icâd ve ihtirâ'ıdır. Merhum Hekimbâşı-zâde 'Ali Paşa **Hazretleri Zâviyesi**'nde seccâde-nişîn-i irşâd olan eş-Şeyh Muhammed Rızâ Efendi'ye ta'yîn-i icâzet buyurduklarında çukadan tâc-ı Eşrefî giymesine ruhsat buyurmuşlar. Ve tâc-ı mezkûrun (*mezbûrun*) çukası iki renge mahsûsdur. Biri beyaz, biri neftî. Beyaz çukadan olan şeyhe, neftî çukadan olan halifeye mahsûsdur. Dahi risâleyi aşağıdan çıkarmak ser-tâcu'l-enbiyâ s.a.v. Efendimiz Hazretleri'ne, yukarıdan çıkarmak efdâlu'l-evliyâ Hazret-i 'Ali kerremellahu veche ve radiyallahu 'anh Efendimiz'e teşbîhdir. Ve siyah destâr-ı şerîf dahi sarınmak sünnet-i şerîfdir. Lakin ekser meşâyih-i kirâm siyah-i şerîfî müşâhede-i nûr-i siyahdan sonra sar (*ın*) mışlar.

Ve bir nev' tâc dahi vardır ki ana Diyâr-ı Rum'da Tâc-ı Özbek ta'bîr iderler. (*Tâciye Şeyh 'Abdullah Hindî'de nakl olunur ki*) âbâdan yahut çukadan dört terk ve herbir terk meyânında yün **ipeğinden** (*ipliğinden*) ve yahud ibrişimden **servî resmi** (*resm-i servî*) nakış ve şeyh olan üzerine destâr bend olur (*olan*) müjgân ta'bîr olunan saçacağı bend (*u vasatına*) mühür-i Kâdirî yahud düğme vaz' ider. Bu tâc-ı şerîf Diyâr-ı 'Acem'de 'Alî Paşa vilâyeti'nde seccâde-nişîn-i irşâd olan es-Seyyid eş-Şeyh 'Alî Hazretleri'nin mahdûm-ı mükerrerleri

muktedâ-yı ehl-i tarikat ve pîşuvâ-yı ashâb-ı hakikat Kutbu'l-‘Ârifin es-Seyyid eş-Şeyh Cemaluddîn kuddise sırru'l-‘azîz Hazretleri'nin îcâdıdır.

Ve dört terkin biri şerî'ata ve biri tarikata ve biri hakîkata ve biri ma'rifete işaretdir. Ve meyânında servî nakşî mevt-i ma'nevîye işaretdir. Ve bir nev' tâc-ı Özbek dahi vardır ki servî yerine kandîl resmi nakş olunur. Ve nakş-ı kandîl nûr-i tevhîd-i şerîfe işaretdir. Ve kılıcî ta'bîr olunan tâc-ı şerîf mihr-i sipihr-i dîn-i güzîn ve zübde-i meşâyih-i kâmilîn eş-Şeyh Celâluddîn el-Buhârî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri'inin îcâdıdır. Dahî kılıcî tâc seyf-i tevhîd ile kat'-ı nefse işaretdir. Ve elifî ta'bîr olunan tâc-ı şerîf Diyâr-ı Hindistân'a tabî' Belde-i Lâhor'da seccâde-nişîn-i irşâd olan Kutbu'l-‘Ârifin zuhru'l- vâsılîn eş-Şeyh es-Seyyid Behâuddîn Hazretleri'nin îcâd ve ihtirâ'dır. Ba'zı kimesneler bu tâclara 'adem-i ıttılâ'ından nâşî **Çerkes kalpağına (kalpak) benzer deyü** ta'bîr itmiş (*ler*) ise de bilmeyerek hatada bulunmuşdur. Zirâ tâc-ı Üveysî ve Edhemî ve Bektâşî ve sikke-i Mevlevî misillü hem dervîşân ve hem meşâyih giyer (*ler*). Lakin meşâyih destâr sarar (*lar*). Ve iki terk tâc olan 'ilm-i zâhir ve bâtına işaretdir. Şeyh Murâd-ı Nakşibendî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri'nin elifî tâc telebbüslerine sebep meşâyih-i Kâdiriyye'den Diyâr-ı Hindistân'dan eş-Şeyh 'Abdu'l-Ehad Kâbilî kuddise sırruhu'l 'alî Hazretleri'den tâc ve hırka geyüb **sonra** (*ba'dehu*) tarîkat-ı Nakşibendiyye'ye intisâb eylemiştir. (*Lakin sonradan 'illet-i nikrise mübtelâ olmak sebebiyle âziz-i mezbûrdan dest-bûs-i inâbet müyesser olmayub irsâl-i mekâtible ahz-i feyz eylemiş idi.*) Hatta hırka nisbetleri Hazret-i Şeyh'in mahdûm-i mükerrerleri eş-Şeyh 'Abdu'r-Rezzâk kaddese sırruhu'l Hallâk Hazretleri'ne müntehi olduğunu **te'lifatlarında** (*te'lifleri olan risâlede*) zikrederler. Kitabı Nefehâtü'r-Rabbânî'de nakl olunur ki pîr ü destgîrimiz muktedâ-yı sâlikân-ı mesâlik-i dîn ve mâlikân-ı memalik-i yakîn pâdişâh-ı iklim-i melekût ve şehin-şâh-ı serîr-ârâ-yı lâhût el-Kutbu'r-Rabbânî ve'l-Gavsı's-semedânî ve heykelu'n-nûrânî **ve's şemsu'l-hakîkatî'l-hakkânî makbûl-i subhânî** sultânü'l-evliyâ **es-seyyid** eş-Şeyh Ebû Sâlih Muhammed Muhyi'ddîn 'Abdu'l-Kâdir el-Geylânî kuddise sırru'(*sâmî*)l-‘âlî **Efendimiz** Hazretleri teşrif-i dâr-ı bekâ buyurduklarında türbe-i şerîfleri olan mahalle defn olunub ve sanduka-i şerîfleri üzerine tâc-ı şerîf vaz' olunmuş idi. İbtidâ sanduka-i meşâyih üzerine tâc vaz'ı Cenâb-ı Hazret-i Şeyh'de vâki' olmuşdur. Ve mühr-i Kâdiri ki bir rivâyetde pûl, bir rivâyetde gül ta'bîr olunur. 'Alâmet-i dervîşân-ı Kâdirî olmak üzere Hazret-i Şeyh Efendimiz'in mahdûm-i mükerrerleri eş-Şeyh 'Abdu'r-Rezzâk kaddese sırruhu'l-Hallâk Hazretleri'nin ihtirâ'dır.

Beyaz üzerine yeşil, yahud yeşil üzerine beyaz birbiri içinde üç halkadır. Ol halkaların biri Hazret-i Şeyh'in kutbiyetine ve biri gavsîyetine ve biri ferdiyetine işaretdir.

Ve bir nev' mühr-i Kâdirî dahi vardır ki birbirinden sagîr olarak üç pûl birbiri üzerine vaz' olunur. Dimeşku's-Şam'da Bayezidiyye'de seccâde-nişîn-i irşâd olan eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed Kebîr'in icâdidir. *Hatta (Tâc-ı Bayramiyye'nin vasatındaki gül andan nakl olunur zirâ) el-Hac Bayram-ı Veli ('nin) **Hazretleri'nin** şeyhi (Ebû Hamid Hamiduddîn) Mûsâ el-Kayserî (el ma'ruf bi-Aksarâyî)'ye 'azîz-i müşârun ileyh **Hazretleri'nin** ilbâs buyurdıkları tâc-ı şerîf **tepesinde** (vasatında) olan pûldur. Ve hala müte'âref olan resm-i mühr-i şerîf ki eş-Şeyh (Eşrefzâde) 'Abdu'llah er-Rûmî el-Kâdirî kuddise sırruhu's-sâmî **Hazretleri'nin icadidir** (Hazretleri ihtirâ' buyurmuşlardır). Mahsusî vardır. On sekiz bin 'âleme işaret on sekiz yahud 'aded-i hurûf-i Besmele-i Şerîf ile on dokuz köşe üzerinedir. Ve esmâ-i seb'a-i usulü îmâen yedi renk ibrişîm ile **işlenür** (dikilür). (*Levn-i mezbûr mâî ve sarı ve kırmızı ve yeşil ve siyah ve beyaz ve âsmânî idi.*) ve vasatında beş köşeli bir mühr-i Süleymânî dahi vardır (ki sülûk-i hezârât-ı pençgâha) **o da** (ve) muğayyebât-ı hamseye ve envâ'-ı hamse-i şükûfe gibi umûra îmâen veyahut ma'rûf olan altı köşe mühr-i şerîf beyaz keçe pâresi üzerine **işlenür** (dikilür) ve çuka üzerine mühr-i şerîf Tophâne-i '**Âmire'de** âsitânesi **olan vâris-i kerâmât-ı 'Alevî ve nâil-i füyûzât-ı Nebvî pîr-i sâni** eş-Şeyh İsmâ'îl er-Rûmî **el-Kâdirî** kuddise sırru's-sâmî Hazretleri'nin icâdidir. Ve vasatında altı köşeli bir mühr-i Süleymânî vardır ki cihât-ı sitteye işaretdir.*

Tavsîf-i mühr-i şerîfî müş'ir işbu çend 'aded beyt-i eş'âr hâme-i fakirden ceryân itmekle tahrîre şâyân görüldü. (Tahrîren fî ğurre-i Ramazân el-mübârek sene 1302)

Hâdimü'l-Fukarâ Ahmed Şemsu'd-dîn el-Kâdirî (mühür)

Zîver-i ser-tâc-ı Rıf'at oldu mühr-i Kâdirî
Şeb-çerâğ-ı ferr ü şevket oldu mühr-i Kâdirî
Çeşm-i sâlik pertev-i feyzle *müşâhiddir* ânın
Kevkeb-i burç-ı sa'âdet oldu mühr-i Kâdirî
Bahş-bûy-i zühd için herbir mürîd-i sâdika
Nâfe-i müşk-i hidâyet oldu mühr-i Kâdirî
Han-kâh-ı dilleri tenvîre 'aşku'l-lah ile
Âfitâb-ı evc-i himmet oldu mühr-i Kâdirî
(Artırır şevk-i derûnu halka-i devrânda)

(Damla yakût-i kerâmet oldu mühr-i Kâdirî)

(Yandırır envâr-ı tevhîd ile kalb-i ‘ârîfi)

(Câm-ı pür-tür sûz-i ğayret oldu mühr-i Kâdirî)

(Bahş-bûy-i zühd için herbir mürid-i sâdika)

(Nâfe-i müşk-i hidâyet oldu mühr-i Kâdirî)

(Şeyh ‘Abdu’l-Kâdir’e kesb itdi her kim intisâb)

(Serde tamğa-yı şefâ‘at oldu mühr-i Kâdirî)

(Cevher-i nazme nice olmaz mahall-i i‘tibâr)

(Rif‘at-ı şâyân-ı midhat oldu mühr-i Kâdirî)

Beyt-i diğér der-tavsîf-i âhir

(Vird-i gülzâr-ı tarîkat oldu ğün sâliki)

(Sûret-i teşbih-i nisbet oldu vird-i Kâdirî)

İşbu mühr-i Kâdiriyye’nin hasâis-i kesîresi vardır. Cümle-i hasâisinden biri üzerinde olan kimesne tasallut-i tâife-i cinden biri olur. Bi-‘inâyetillahi Ta‘âlâ tâc-ı halvetiye vasatına yerli gül nakşî Kâdirî-hânedé seccâde-nişîn-i irşâd olan Şeyh-i şerîf Muhammed Efendi’ye vâki’ olmuştur. Pederleri Şeyh-i şerîf ‘Abdu’r-Rahmân Efendi Hazretleri’nden seyr-i sülûk nasîb olmayub Ümmî Sinân Hafîdi cedd-i Hasan Efendi Hazretleri’nden ahz u icâzetde ol vecihle tensîb görmüşler idi. Lakin Şeyh-i Müstakim-zâde Efendi Hazretleri buyurur ki bir kimesne bir tarîkin müctehid ola ol tarîkde me‘mûren vaz‘ eylediği âsârdan ziyâde kavlen ve yâ fi‘len ve yâ libâsen bir emri icâd ve ihtirâ‘ eylese bid‘at olur. Ol bid‘at sebebiyle silsilesi münkati‘ olur. Bu dahi ma‘lûm ola ki hırka-i irâdet bir kişinin ğayriden giyilmez. Lakin hırka-i teberrûk her kaç kişiden giyilse câizdir amma tâc-ı teberrûk câiz değildir. Zirâ her bir tâc bir pîr-i zî-şânın tarîkine mahsûsdur. Velâkin hırka öyle değildir. Ol sebebdén tebdîl-i hırka câiz, tebdîl-i tâc-ı bilâ-sülûk câiz değildir. Ve tâc-ı teberrûk i‘tâ iden şeyh, ka‘ide-i tarîkat-ı meşâyihden bî-behredir ve bir kimesneyi kanğı tarîkin şeyhi vâsıl-ı illallah ider ise ol kimesne ol tarîkin ashâbından ‘add olunur. Zirâ intisâb-ı tarîkat-ı ‘âliyeden murâd vâsıl-ı illallah olmakdır. Yohsa izin ve icâzet ve hilâfet değildir. Bunca zâtlar nice meşâyih hizmetine varmışlar. Ve râh-ı Hakk’ı bulmuşlardır. Anların kisveleriyle kisvelenen kimseye lâyük olan anların yoluna gitmekdir. Yohsa bilâ-sülûk tâc ve hırka telbîsi ve ketb-i sûfiye mütâla‘asıyla kesb-i ma‘ârf-i İlâhî itmek bir kimesneye vâki’ olmamıştır. Eğérçi ketb-i sûfiye mütâla‘asıyla her ne kadar kelimât-ı ehl-i mutasavvîfiye âşînâ olur ise dahi helvâ bî-ekl itmeyenin helvâ vasfını itmesi gibidir. Anun’çün “men-lem yezûk lem-yu‘ref”

dinilmiştir. Amma esnâ-yı sülûkda ba'zı meşâyihün kavillerine göre ketb-i tasavvuf mütâla'ası fâideden hâlî değildir. Hatta hikâyet olunur ki Kutbu'l-ârifîn Ğavsü'l-vâsılîn eş-Şeyh İsmâ'il el-Cebretî kuddise sırruhu's-sâmî Hazretleri, müridân-ı müstemidânından birine Şeyh-i Ekber Hazretleri'nin te'lifâtından bir kitab bahş idüb "mütâla'a eyle" deyü emir buyurmuşlar. Ol dahi "lazım olan mesâilâtı cenâb-ı şerifinizden yahkîk itsem olmaz mı" didikde, cevâb-ı bâ-sevâblarında "bunda olan mesâilin herbirini benden tahkik itmek mürûr-i ezmineye muhtacdır" deyü buyurmuşlar. Amma bilâ-sülûk değil, zirâ Hak Subhâne ve Ta'âlâ Hazretleri "Eğer beni bulmak dilerseniz, beni bulmuş kullarım vardır, onlardan birini bulun" deyü buyurur. Hemnân Cenâb-ı Hakk sevgülü Habîbi hürmetine visâlinde mahrûm eylemeye Âmin. Temmetu'r- risâle...

Harrarahu'l-fakîru'l-hakîr hâk-i kadem-i âl-i 'abâ hâdim-i hânkâh-ı

Cenâb-ı Resmî Mustafâ es-Seyyid eş-Şeyh Ahmed Şemsu'd-dîn el-Kâdirî

Vakf-ı hânkâh-ı mezkûr der-mahalle-i Keçeci pîri

SONUÇ

Tasavvufî hayatın gelişmesi sonucu ortaya çıkan tarikatleşme, kendi süreci içerisinde, mekân, kıyafet ve ifade tarzlarını oluşturmuş ve özellikle de müdavimleri olan şeyh, dervişlere ait sembolik anlamları haiz taç ve hırka konusunda müstakil eserler kaleme alınmıştır.

Hazreti Peygamberimizi takliden tarikat şeyhlerinin kendi tarikatlarını belirtmek için başlarına giydikleri tâcın kendisine has özellikleri vardır. İşte "Risâle-i Tâc" veya "Tâcnâme" adı altında, muhtelif tâcların durum ve özelliklerini kaleme alan eserler içerisinde Rıf'at Efendi'nin risâlesi de bu bakımdan önem arz etmektedir.

"Risâle-i Tâciyye-i-Kâdiriyye" adlı bu risâlesinde kendi tarikatı olan Kâdiriyye tarikatının kıyafetlerine ve bunlara ait sembollere yer vermiş olan Mehmed Rıf'at Efendi, aynı zamanda Kâdirîlik hakkında da çok sayıda eser telif, tercüme ve istinsâh etmiştir.

Yaptığımız araştırmalarda, hayatı hakkında maalesef tatmin edici bilgilere ulaşamadığımız müellifimizin, Ahmed Muhtar Efendi (r. 27 Şâban 1298/25 Temmuz 1881) ile Ayşe Sıddıka Bacı'nın (1 Zilhicce 1329/24 Kasım 1911) oğlu olduğunu öğreniyoruz. Hakkında bilgiye

ulaştığımız kaynaklarda O'nun âlim, özellikle de hadis ilminde oldukça ileri seviyede bulunduğunu; yine tasavvuf ve biyografi sahasındaki yetkinliğiyle Arapça ve Farsça'ya olan vukufiyeti ortak kanaat olarak söylenebilir. Çeşitli devlet memurluğu görevlerinde bulunduğu ve Resmîye kolu mensuplarıyla da yakın bir ilişkide olduğu anlaşılan Mehmed Rıf'at el-Kâdirî el-Eşrefî'nin vefat tarihi hakkında da farklı bilgiler zikredilmiştir.

Çok sayıda kaleme alınmış olan “Tâc Risâleleri” hakkında zaman zaman bilgi verilirken, üstünde çalıştığımız bu Risâle'den söz edilmemiş olması, gözden kaçmış olabileceği ihtimalini güçlü kılıyor. Galata Mevlevîhanesi Müzesi Kütüphanesi'nde nr. 27/1'de ve 32-39 sayfeler arasındaki “Risale-i Tâciyyetü'l-Kâdiriyye” adıyla bulunan risâle, Ayşe Hâtun Dergâhı post-nişînlerinden Ahmed Şemseddin Efendi tarafından 1302/1884 yılında istinsâh edilmiştir. Çalışmamızda yararlandığımız bir diğer nüsha da, Süleymaniye Kütüphanesi (Hacı Mahmud Efendi, Nr.3262, vr.16b-25b.)'nde bulunmakta olup, tarih ve müstensihî belli değildir.

KAYNAKÇA

Adalet Çakır, *Mehmet Rıf'at Efendi'nin Nefhatu'r-Riyâzi'l-Âliyesi'nde Abdulkadir Geylanî ve Kâdirîlik-I*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)Yay., 2012

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifin, esmâu'l-müellifin ve asârü'l-musannifin* (nşr. Kilisli Muallim Rıfat-İbnülemin Mahmud Kemal) Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1951, I, 187

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, trz.

Cemal Kurnaz, “*Gül*”, DİA, C.14, İstanbul, 1996

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 1993

Mehmed Rıf'at Efendi, *Risâle-i Tâciyye-i Kâdiriyye*, Galata Mevlevîhanesi Müzesi Kütüphanesi, Nr. 27/1

Mehmet Rıfat Efendi, *Risâle-i Tâciyye-i Kâdiriyye*, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nr. 3262

Mehmet Kanar, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yayıncılık, İstanbul, 1993

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, (haz. Nuri Akbayan, s. Nşr. Seyit Ali Kahraman), İstanbul, Tarih Vakfı Yay., 1996, V, 1394

Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1-3, İstanbul, 1993

Mustafa Kara, *Gül Risâlesi*, Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 5, Cilt 5, 1993

Semih Ceyhan, *Osmanlı Tâcnâme Literatürüne Göre Derviş Tacı ve Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî'nin Cevâhir-i Tâc-ı Hilâfet Risâlesi*, İslâm Araştırmaları Dergisi, Sayı 25, İstanbul, 2011

Yahya b. Salih el-İslâmbolî, *Tarikat Kıyafetleri*, (Haz. M. Serhan Tayşî-Mustafa Aşkar), Sufî Kitap, İstanbul, 2006

Ziya Şükun, *Gencine-i Güftar-Ferheng-i Ziyâ* (Farsça-Türkçe Lûgat), C.1-3, MEB, İstanbul, 1996

<http://mustafaresmiahi.net/mustafaahi/tekkeler/aysehatuntekkesi.html>.(10-11-2013)

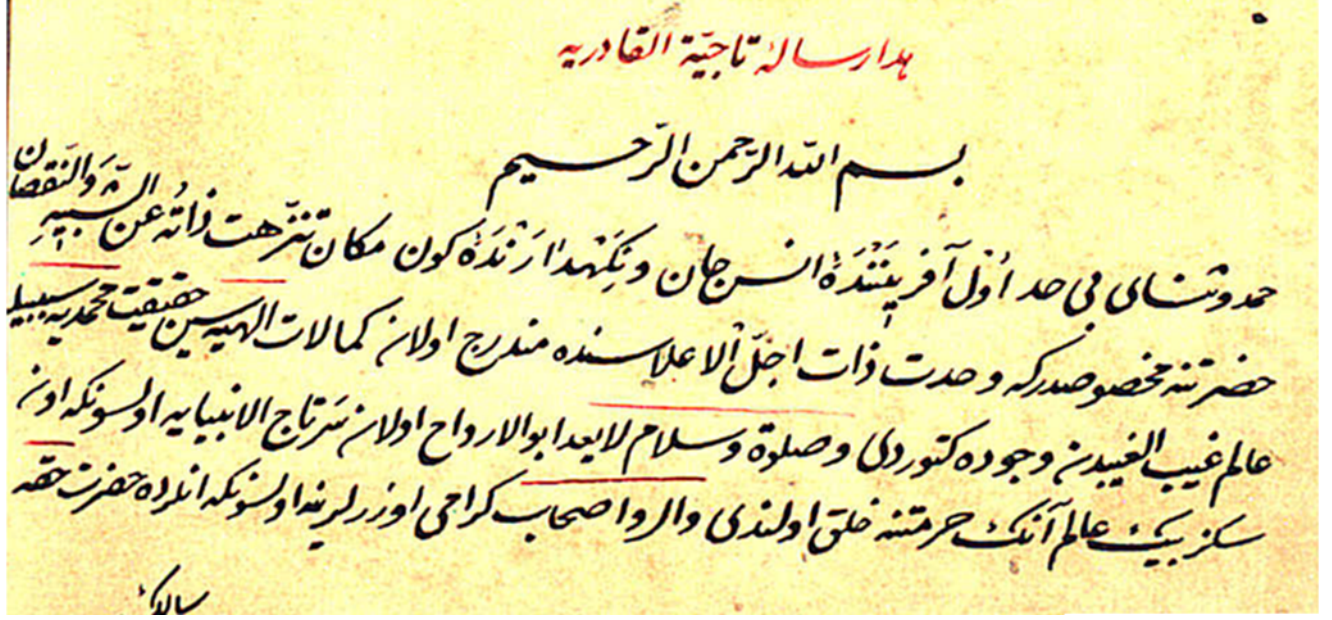
<http://mustafaresmiahi.net/mustafaahi/tekkeler/mehmedrifat.html>.(10-11-2013)

Ek:I

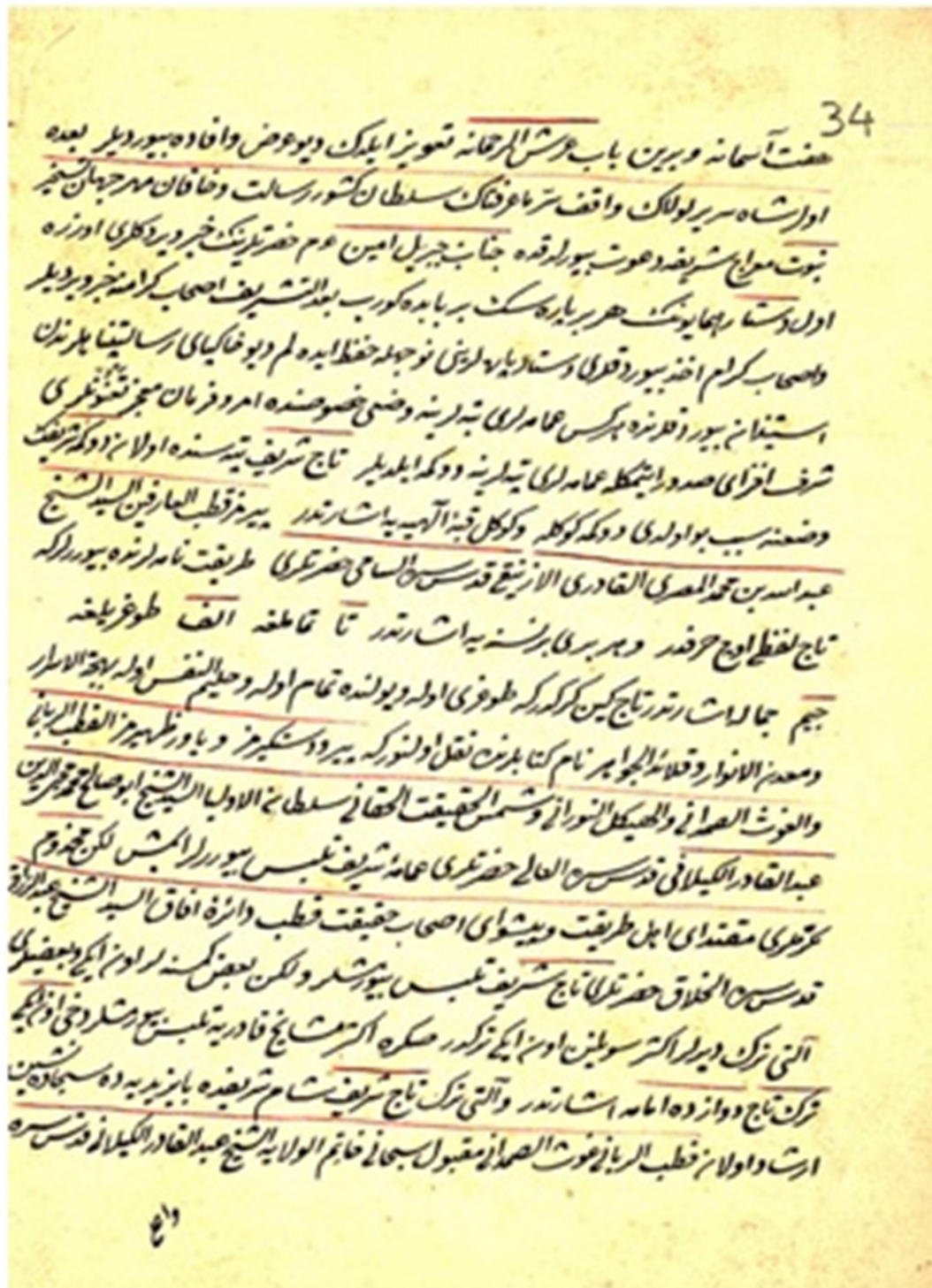
Mehmed Rif'at Efendi

Risâle-i Tâciyyetü'l-Kâdiriyye

Galata Mevlevîhanesi Müzesi Kütüphanesi nr. 27/1

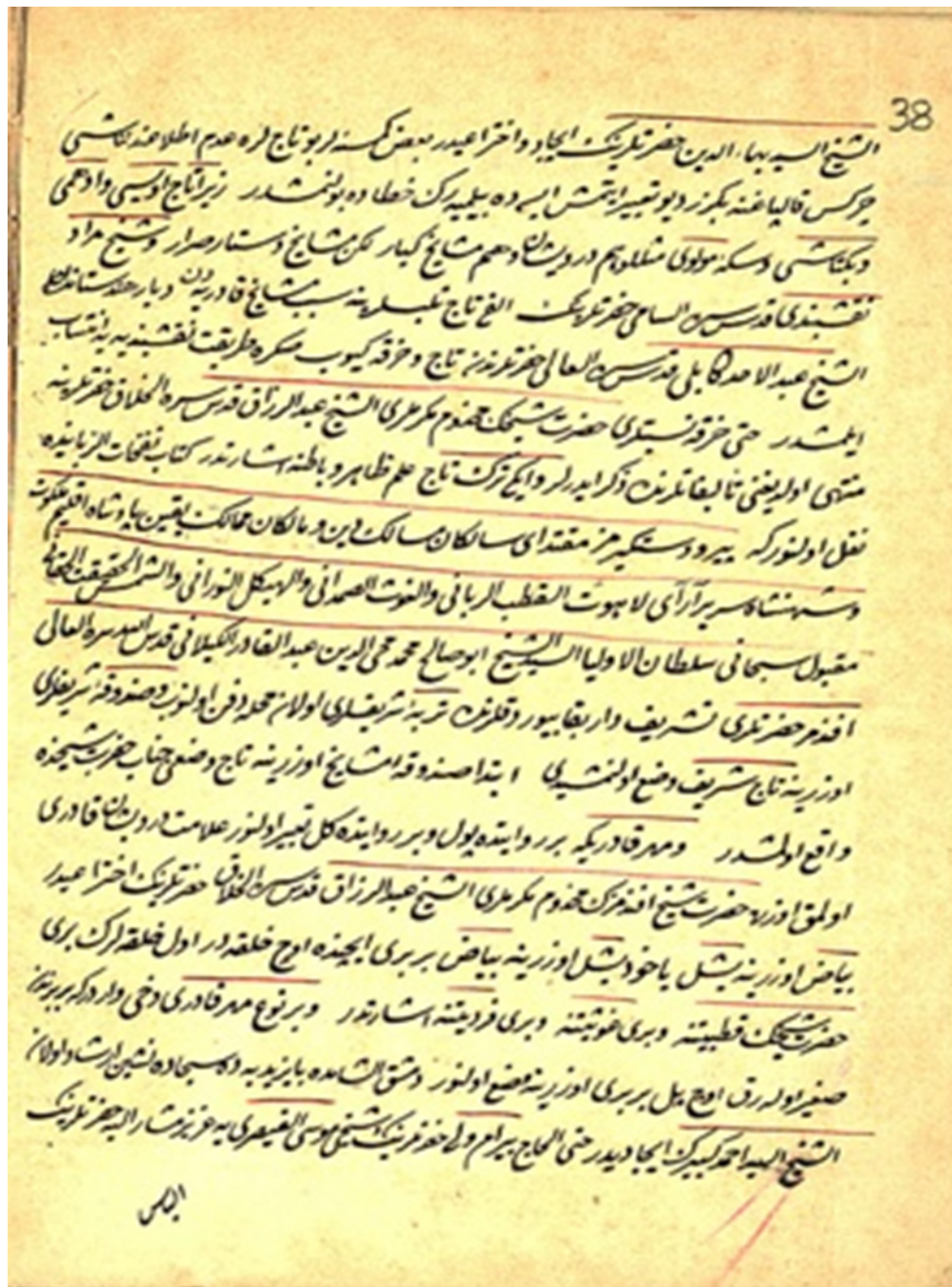
33
سالك اولنده دليل و رهبر اولدى **انابه** لطيفت عليه قديره دن فيض اخدايدن بعض شيخ
كاملين على طريق الاجتهاد و هر بر كونا تاج تلبه ايشله يله هر رى كيمك ايجاد و اختراعى اولين معلوم اولون
ايچون بوقيل البضاعه و كثير الاضاعه بنده اهل علم معرفت محمد رفعت اسبوسال كيك تحريرو تسيطره
مبشرت ايليوب بنه الملك المنان ارزمان اتمامى ميسر و مقدر اولمغله رساله ناجيه ديونام نه
اولدى مطالعه يه رغبت ايدن اخوان مطلق اولدو بعض هفتوات و سقطا تولى قلم كرم نو نظريه اصلاح
و خطا و دلى ستر صغ بيور و ب عاخير ايليد ايدله مير مر قطب العارفين شيخ شرف اده عبدالله الرومى
قدس سح الساجى حضرتى بيور لر كونا تاج كيمك رساله چيقا من است سنيه حضرت يغميرين زير حضرت
فخر عالم صلى الله تعالى عليه سلم اقتدوه امليچون سجادن نور صخر تاج شريف و خرقة لطيف نازل اولدى
اندونى عالم بقا يه شريف بيور مزن مقدم جناب حضرت على رضى الله عنه و كرم الله وجهه اقتدوه احاله
بيور شدور لكن سمان نزول ايدن تاج شريف كه قاج عدد اولدو نيك ترينه حقيقى اوزره هيج
بركته مطلع اولمشد اكثر روايت اولنا تى يا خود اونه ايكه تركدر و تاج شريف نيه سنده اولدو
دو كنه شريف ايچون شيخ الكبرجى الساجى حضرتى بيور لر كه اولدو فقه سرور كانات
و مغر موجودات عليه افضل الصلوة و اكمل التحايا اقتدو سلطان حضرتى سقوه كلوب مبارك شيرازيه
عامه هيايونى زمينه قناده اولدى اصحاب كرام خزانده برى در عقب الرب كمال آداب و تعظيم ايله
خاكباى تونبا ساجى حضرتى ساقينا هيلينه تقديمه رخصت باب اولدقه حضور لامع النور
حضرت ساقينا هيلين بولنا اصحاب ذيل حضرتى نه عنايت احسان بيورمخين اولدو سار
سعادت در تيوز باره اولدو ب هر بر لرى باره سين اخذ برله دك او بكام و باقى قتلان سكرتيره
غائب اولمغله اصحاب كرام جمله سى متخير خيران اولدو اولدم بيك جليل اولان حضرت جبريل امين عم
حضور حضرت فخر كاناته كلوب اول غائب اولان سكرتيره امر حضرت حقه بزالدين بدي سني
۱

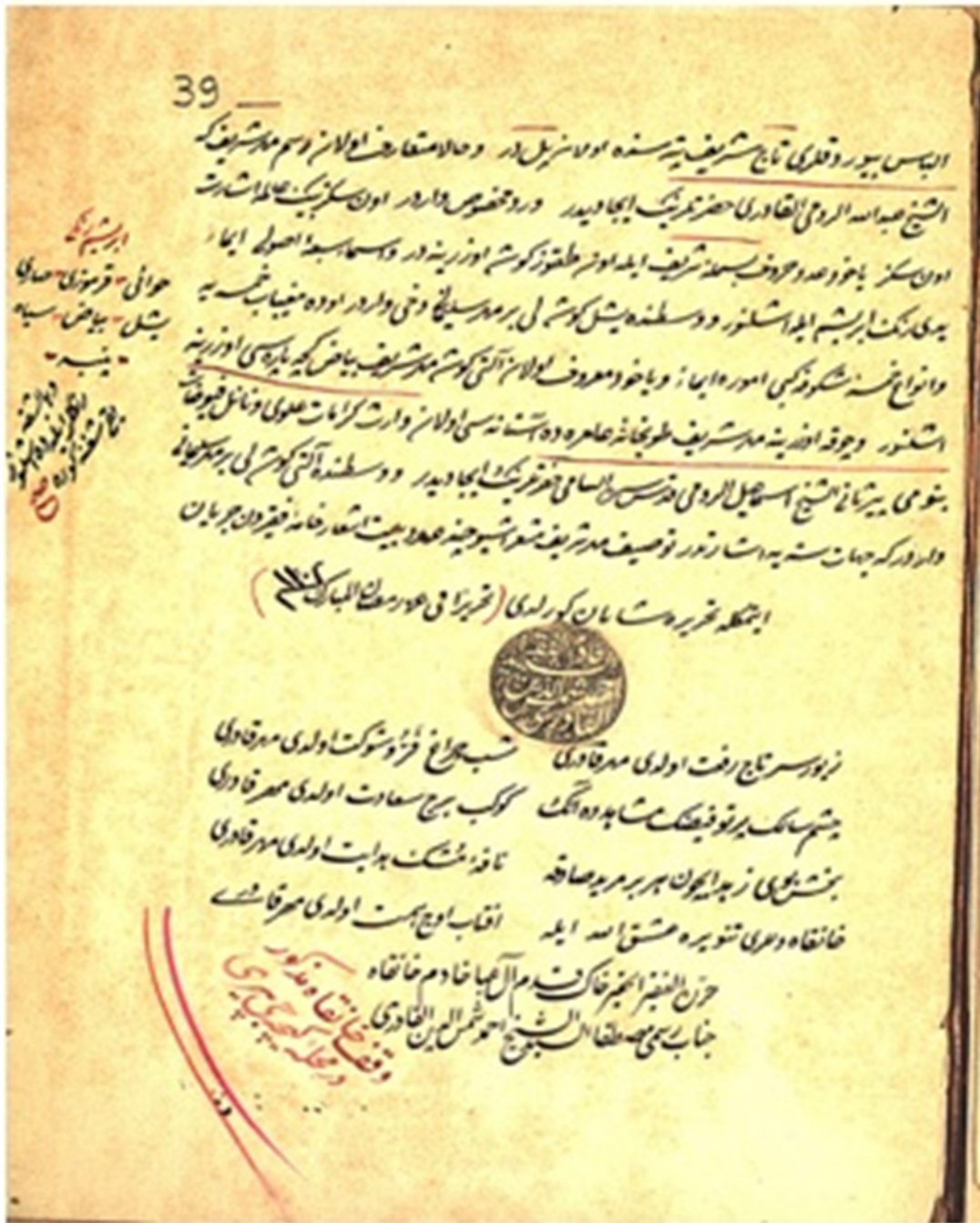

35
واعلى ذكره حضرت نيك حفيدى قطب العارفين الشيخ احمد الكبير قدس سره العزيز خردى نيك نيك
حتى قطب العارفين الشيخ حامد موسى الفيضى شيخ من راليه خردى نيك قرق ميل قدمت عليه زنده
اولوب اندر حرم تاج و خرقه كيوب بعده قطب العارفين الشيخ علامه ديبليه وارشد شيخ من راليه
خردى عزيز مرقوم ايجون بر جيب خاص زنيبا بدوب و ختامه اوج كور حجة خردى نيك قيوب
نعين خلافت بيور خردى مقدمه البس اولنا تاج شيف ايله الكفا لونس اولمى حجة خردى
زنده الاما لى سيد الشيخ الحاج بيرام دلى قدس سره العالم خردى نيك نيك خلافت بيور خردى تاج قادى
البس بيور سولاي الى هذه تاج بيرام نيك نيك ترك اولمى سبب اولدر اما تاج نيك كورك
ترك نيك ديلمى علوم اولمى نيك دقت اولمى نيك فهم اولمى نيك و نى نى ترك تاج شيف حجة خردى
و مشايخ متقدمين زمانه اكثر تاج شيف خردى صوفى ديكر ايش تاج قادى نيك جو نيك
اوج نيك نيك اولدر بياض حزانى نفقى و طريقت سعديت بلك نى و بى
وسكز و اون نيكى ترك تاج كيوب سبب طريق مريدك بى اولمى نيك سارا نيك نيك نيك
الشيخ محمد سعد الدين الجاوى قدس سره خردى نيك بر واسطه خرقه نيك نيك الشيخ عبد القادر
قدس سره العالم خردى نيك وار ديك نيك مشايخ طريق قادى نيك نيك نيك نيك نيك نيك
خردى زمانه نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك
سعديه و صوفى نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك
يدى ترك اولمى نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك
ما نيك كى بياض لى و صاحب علم و عرفان نامتالى الشيخ عبد الله شرف بن حمد المصرى القادى
الازمى قدس سره السامى خردى نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك نيك

36
عن الواصلين الشيخ امير البخاري المعروف بابي سبط قدس سره الشيخا حضرتي خدمت مريد
واصل اولاده عزيز حضرتي تجديده وضو ايدر رايش و مبارک قولونم دو کيلان ابرست صول التو اولاده
اقديني مت بده بيور وب سلطانم سکه له التو اولاده جنة ايمانم وار ديد کده فونکي صاحب سکه
اولاده جنتي نزه بيلدر کسين ابوب شرف زاده حضرتيک طريقه علية قادريه ده صاحب اجناد
اولاده جنتک کشف ايدوب خبر و پيشر دخی بدي ترک تاج سبعة سنبار به اشارت در و تاج
استفاده جنت ماعدا دو که سرتاج بود در سکر ترک و مياننده دو که اولوق اوزده جوقه تاج شريف
طوبخانه عامره ده آستانه اولاده قطب العارفين زعفر الواصلين الشيخ اسماعيل الرومي قدس سره
حضرتيک ايجا و اخرا عيدر و وسطه او خلقه مهر و مني ايجون بعضي صکره دن اصدادر
دبندر و بعضي صکره دن احداث اولانم مهر اول کولدر که مهر سيمانه شکفته کدر و دین قادريه
مخصوص اولانم مهر و در ر اصح اولانم مهر اول من کبی اکلاشکلی و تاج نکو کون جوقه سنی کیکو
تخصيص پيشر بری خوافی و بری نفی و بعضي خوافی رنگ شينه و نفی رنگ خليفه مخصوص
دبندر دخی سکر ترک تاج سکر جنة است رندر بدي ترک نيسنه دو که اولوق اوزده بيان تاج
مهر سيد دين کنين و عهد الشيخ کابدين الشيخ علی ساطی قدس سره السامی حضرتيک اخرا عيدر
الشيخ مستقيم زاده افندي حضرتي رساله تاجيه رنده نقل بيور که الشيخ عثماني خوافی حضرتي
علی الساطی حضرتونم بهار قنده صکره الشيخ اسماعيل الرومي قدس سره السامی حضرتيک خدمت مريد
واصل اولوب تعيين خلافت بيور و قلنده ساطی تاجني جيقار مني روا کور محبوب نيه آني تکبيره بوب
ابيس پيشر جوقه دن اولوق اوزده تاج استغنی اقيم و لا بک قطب ارباب و سيد سعادت و کت
خوشبخت في الشيخ محمد افر المعروف بابي شرف الثاني قدس سره الهادي حضرتيک محمد و محمد سولای
و قد باخاره

37
وقادریخانه ده و فین خلک عطر ناک اولان شیخ عبدالعزیز القادری قدس سره العزیز خضر ملک
ایجاد و اختراعیدر مرحوم حکیم شمس الزاده علی بیگ خضر تری زاویه سنده سجاده نشین است و اولان
الشیخ محمد رضا افندی به تعیین اجازت بیور و قلمون جو فودن تاج اشرفی کیمنه زخمت بیور شد و تاج
ملکوک چو محسسی ایکه رنگه مخصوصدر بری بیاض و بری نقی بیاض جو فودن اولان شیخ نقی جو فودن
خلیفه به مخصوصدر دخی رساله پات غیدر جیفار من سرتاج الانبیا صلی الله علیه وسلم افتر خضر تری
یوفار و دن جیفار من افضل الاولیا حضرت علی کرم الله وجهه و رضی الله عنه افتره تشبیهدر
وسیه دست شریف دخی صادر منی سنت شریفدر لکن اکثر تاج کرام سباه سرتیخت بوه نور پانفکوه
صادر شد و بر نوع تاج دخی واردر که اکا و بار رومن تاج او بک تمیز ایدر عبادن با خود جو فودن
درت ترک و بر ترک میانده بون ایکنده و با خود ابر بکدن سروی رسمی نقش و شیخ اولان
اوزرینه دست رنده اولور مرید اولان مکان تغییر اولان صیافی بند ایدر و وسطه مد فادی با خود
دو که وضع ایدر بون تاج شریف دیار بده علی بیگ ولایتده سجاده نشین است و اولان الشیخ علی خضر تری
خدم مکرملی مقصدای اهل طریقت ویشوای اصحاب حقیقت قطب العارفین الشیخ عبدالعزیز قدس سره
خضر تری بیگ ایجادیدر و درت ترک بری شریعت و بری طریقت و بری حقیقت و بری معرفت
است رندر و میانده سروی نقشی موت معنوی به است رندر و بر نوع تاج او بک دخی واردر که
سروی برینه قندیل رسمی نقش اولور و نقش قندیل نور نوحیه شریف است رندر و قلمی تغییر اولان
تاج شریف مدر سید دین کریم و زبده است نج کلین الشیخ عبدالعزیز البخاری قدس سره
ایجادیدر دخی قلمی تاج سبف نوحیه ایدر قطع غسه است رندر و القی تغییر اولان تاج شریف
دیار هندستانه تاج بلده لاهورده سجاده نشین است و اولان قطب العارفین اخو الواصلین

Ek:II

Mehmed Rif'at Efendi

Risâle-i Tâciyyetü'l-Kâdiriyye

Süleymaniye Kütüphanesi (Hacı Mahmud Efendi, Nr.3262) nüshası:

